

82. Az alumínium és előállítása

Összeállította: Bárány Zsolt Béla

Szerkezete

- ▶ a 3. periódus III. főcsoportjának (13. csoport) eleme
- ▶ vegyértékelektron-szerkezete: $3s^2 3p^1$
  - ▶ alapállapotú atomja 1 darab párosítatlan elektronnal rendelkezik
- ▶ szilárd halmazában fémrácsot képez
  - ▶ közönséges körülmények között lapon középpontos kockarácsú
- ▶ Al^{3+} kationt képez

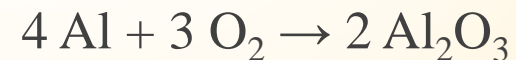
Fizikai tulajdonságok

- ▶ ezüstszürke színű, szilárd halmazállapotú
- ▶ viszonylag alacsony olvadáspontú
- ▶ sűrűsége alapján könnyűfém
- ▶ közönséges körülmények között igen könnyen megmunkálható, hengerelhető, nyújtható, akár fólia is készíthető belőle

Kémiai tulajdonságok

- ▶ közönséges körülmények között közepes, megfelelő körülmények között nagy reakciókészség
  - ▶ felületét védőoxidréteg vonja be, amelyet eltávolítva nagyon könnyen reakcióba vihető
- ▶ égése:
  - ▶ por alakban szikrák képződése közben
  - ▶ fehér színű alumínium-oxid keletkezik

Kémiai tulajdonságok

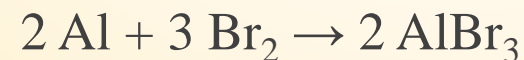
▶ reakció jóddal:

- ▶ alumíniumpor és jódpor keveréke egy csepp víz hatására
- ▶ tűztűnemény és lila színű gőz képződése figyelhető meg
- ▶ fehér színű alumínium-jodid keletkezik

▶ reakció brómmal:

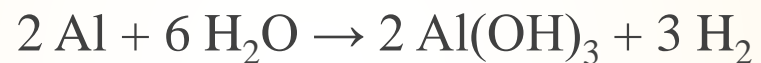
- ▶ alumíniumpor vagy alufólia
- ▶ tűztűnemény és vörösarna színű gőz képződése figyelhető meg
- ▶ fehér színű alumínium-bromid keletkezik

Kémiai tulajdonságok

- ▶ reakció vízzel:

- ▶ csak a védőoxidréteg eltávolítása után játszódik le

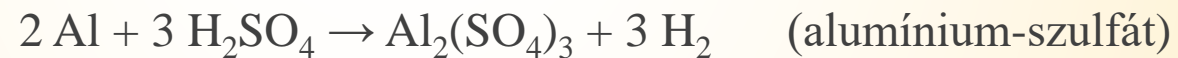
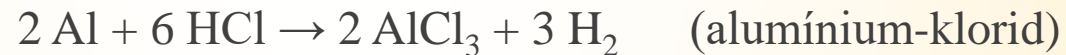
- ▶ ez történhet mechanikus úton (dörzsöléssel), vagy vegyi úton (például higany(II)-klorid-oldattal való leoldással)

Kémiai tulajdonságok

- ▶ reakció savakkal:

- ▶ híg savakkal hidrogéngáz képződik

- ▶ a keletkező $\text{Al}^{3+}(\text{aq})$ miatt az oldat színtelen

- ▶ közepes töménységű salétromsavval nitrogén-monoxid keletkezik

- ▶ tömény oxidáló savakban passzíválódik

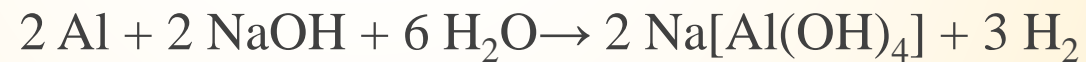
Kémiai tulajdonságok

- ▶ reakció lúgokkal:

- ▶ lúgoldat feleslegében komplexet képez

- ▶ színtelen oldat jön létre

- ▶ nátrium-[tetrahidroxido-aluminát(III)] (*régen*: nátrium-tetrahidoxo-aluminát)

Kémiai tulajdonságok

- ▶ korrózióvédelem céljából elektrokémiai úton is meg szokták vastagítani a védőoxidréteget
  - ▶ eljárás neve: eloxálás

Kémiai tulajdonságok

- ▶ termitreakció:

- ▶ igen erélyes redukálószer

- ▶ vas(III)-oxidból vasat képez:

- ▶ króm(III)-oxidból krómot lehet előállítani:

Előfordulás

- ▶ előfordulás:

- ▶ a természetben kötött állapotban, agyagásványokban, szilikátokban, bauxitban, korundban, kriolitban fordul elő
- ▶ gazdaságosan a bauxitból lehet kinyerni

Felhasználás és biológiai jelentőség

▶ felhasználás:

- ▶ a második legnagyobb mennyiségben alkalmazott fém
  - ▶ innivalót tartalmazó dobozok készítése
    - ▶ nagyon költséghatékony az újrahasznosítása
- ▶ ötvözetei is kiemelt jelentőségűek
  - ▶ tipikus ötvözőelemei: Cu, Mn, Mg, Si, Zn

▶ biológiai jelentőség:

- ▶ ionjai valószínűsíthetően felelősek az Alzheimer-kór kialakulásáért

Az alumíniumgyártás

- ▶ bauxitból történik két lépésben
  - ▶ 1. lépés: a bauxitból timföldet nyernek ki
    - ▶ a bauxit vörös színét a vas(III)-oxid okozza
    - ▶ az alumínium-oxid és vas(III)-oxid mellett tartalmaz még szilícium-dioxidot, titán- és mangánvegyületeket, illetve egyéb anyagokat
  - ▶ 2. lépés: a timföldet olvadékelektrolízissel alumíniummá alakítják

Az alumíniumgyártás – 1. lépés

- ▶ először a finom porrá őrölt bauxitot tömény nátrium-hidroxid-oldattal kezelik
  - ▶ ekkor az alumínium-vegyületek oldatba mennek (ezért hívják a folyamatot kioldásnak), más vegyületek nem reagálnak, illetve olyan vegyületek is vannak, amelyek csapadékot képeznek

- ▶ az oldatot elválasztják a vörös színű iszapos anyagtól
  - ▶ ez utóbbi a vörösiszap
  - ▶ 2010. október 4.: vörösiszap-katasztrófa (Devecser és Kolontár környéke)

Az alumíniumgyártás – 1. lépés

- ezután a betöményített oldatból Al(OH)_3 -os **beoltással** fehér színű csapadékot, timföldhidrátot kapunk:

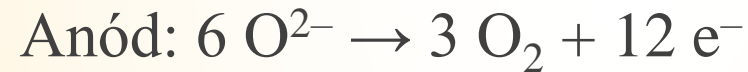
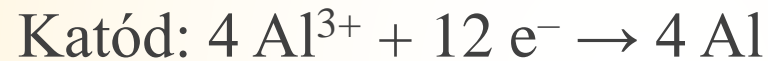
- a timföldhidrátot csőkemencében hevítik (**kalcinálják**), miközben tiszta timföldet nyernek:

Az alumíniumgyártás – 2. lépés

- ▶ a timföldet 5-10 w% kriolittal (Na_3AlF_6) keverik, majd megolvasztják, és elektromos ára segítségével elbontják:

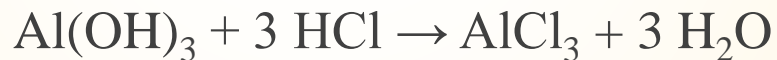
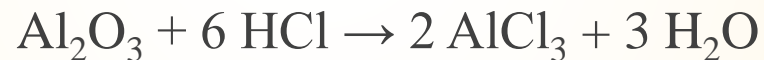

- ▶ a timföld nagyon magas hőmérsékleten olvad meg, ezért kevernek hozzá kriolitot
- ▶ az eljárás során nagyon fontos, hogy az anódként viselkedő grafitrúd nagy tisztaságú legyen
  - ▶ ha a grafit vasat is tartalmaz, a fejlődő oxigén azzal is elreagál, és a keletkező vas(III)-oxid szennyezi az alumíniumot

Fontosabb alumíniumvegyületek

- ▶ Al_2O_3 (alumínium-oxid) és $\text{Al}(\text{OH})_3$ (alumínium-hidroxid)
  - ▶ fehér színű, szilárd halmazállapotú, vízben nem oldódó anyagok
    - ▶ az alumínium-oxid közönséges körülmények között atomrácsos szerkezetű
  - ▶ savakban és lúgokban is oldódnak: amfoter tulajdonságúak

Felhasznált források

- ▶ OH-KEM910TB/II. tankönyv: 82. *Az alumínium és előállítása* (Oktatási Hivatal, 2021, 154-157. oldal)
- ▶ saját fénykép